A BARNAKŐ - BARLANG

A Mecsek hegység egyik barlangjának leírása

írta: Glöckler Gábor

2000. szeptember

A Mecsek hegység középhegységeink egyik legváltozatosabb felépítésű hegysége. Az erőteljesen tört és gyűrt szerkezetű, szélsőségesen eltérő korú és kifejlődésű kőzetek itt egymás szomszédságában is megjelennek. A felszínen is megtalálható a hegységet felépítő magmás, üledékes vagy amorf kőzet valamely változata. Ennek a hegységnek a legbonyolultabb szerkezeti egysége a szakirodalomban "Északi pikkely"-nek nevezett, északi szegélyét alkotó része.
A Mecsek hegység nyugati részével ellentétben itt a karsztosodás rendkívül gyér, mindössze 12,5 négyzetkilométer nagyságú mészkőfelszín található, de jórészt az is lösszel lefedve. Azonban ez a mészkőterület igen erősen tektonizált, gyűrt és vulkanoidokkal (fonolit, trachidolerit / alkáli diabáz) átszőtt, változatos felépítésű. Ezen a területen, Magyaregregy település határában, található a Barnakő-barlang.

A barlang a nevét az azt befogadó hegyről kapta. Az elnevezés az itt található pirittelérre utal. A helyi lakosság a barlangot "Zsivány-barlang" vagy "Betyár-barlang" néven ismeri.
A barlang bejárata (2 sz. kép) a Komló - Magyaregregy felé tartó műút nyugati oldalán, Magyaregregy közigazgatási határának szélén, a "Síngödör" patakjának hidjától, a műúttól mintegy 50 méterre, egy felhagyott mészkőbánya oldalában, a műút szintjétől 17 méter magasan nyílik.
Az 1988-as 1:10.000 méretarányú 24-343 (Komló-Kisbattyán) EOV topográfiai térképről leolvasott koordináták:

Y = 592395

X = 96655

Z = 268,1

A magassági adat a híd + 251,5 méter megadott értékéből levezetve, kézi szintezővel adódott.
A barlang katasztерszáma Rónaki László kataszterében : **4129-33**

Földtani környezet

A barlang befogadó kőzete JURA mészkő, sárgásfehér, tömött, tűzkőgumós, mely a TITON emelethez tartozik. A vastagpados, (15- 30 cm) általánosan nyugati dőlésű (δ 300 / 40 °) réteglapokból álló kőzet (1 sz. kép) a barlang közvetlen környezetében erősen gyűrődött, átbuktatott. A kőzetrés általánosan 2-5 mm széles, barnaföldde kitöltött, azonban a barlangban 1 cm széles kőzetrés is található, szintén barnaföldde kitöltve. Ebbe a mészkőbe nyomult be a pirittelér, a vas bomlásából eredő barnás-fekete elszíneződéssel.

A barlangtól 130 méterre, a patakmeder nyugati oldalán található a pirittelérben 1915-ben aranykutatásra kihajtott u.n. "Magyaregregyi pirittáró", melyet 1984-ben geológiai felvételre újranyitottak, majd vasajtóval lezártak.

(Ld. Dr. Kassai M. " Aranybánya Magyaregregyi pirittáró"
MÁFI DTFSz. adattár 1486., Pécs 1984.)

Előzmények

A barlangot Kevi László, a Dunántúli Tudományos Intézet geológusa mérte fel 1955-ben. (2 sz. melléklet)

Kevi László: Déldunántúli barlangok (kézirat 1955-56)

33 ssz. Barnakő-barlang

"A titon mészkőnek egy régi kőbánya által feltárt antiklinálisában találjuk.
... pusztuló egykori forrásbarlang. Hosszúsága : 18 m "

Szabó Pál Zoltán a barlang leírását a Mecseki Kataszterébe átvette.

Szabó Pál Zoltán: A Mecsek és a Villányi hegység barlangjai
= Karszt és Barlangkutatás Bp. 1961. I. félév. p. 3-20.

Kordos László, "Magyarország barlangjai " című művében is említést tesz a barlangról. (Gondolat kiadó Bp. 1984. p. 1-326.)

Jelenlegi kutatása

A Mecseki Karsztkutató Csoport 2000. év szerezte be a szükséges engedélyeket és kezdte meg a barlang feltáró kutatását Rónaki László kutatásvezető vezetésével.

A szilárd kitöltés megbontása során eddig ismeretlen járatokat sikerült feltárni. A barlangból eddig megközelítőleg 3 köbméter szilárd kitöltést (kőzettörmelék, barnaföld) távolítottunk el, valamint két szűkületet véstünk át kézi erővel.

Felmérés

A barlang felmérésére 2000. szeptemberében került sor. A mérés geológus-kompasszal történt. A fix pontokat lézerceruzával jelöltük ki, majd a kézi erővel fúrt 5 mm-es lyukakba anyagában is rozsdamentes acélcsavarokat ütöttünk, biztosítva a mérés rekonstruálhatóságát.

A barlang jellege lehetővé tette, hogy a felmérés pontosságát ellenőrizni tudjuk. A főpoligon visszatér az "Örvény-terembe", ahol is a fixpontokat összekötve (12. pont - 5. pont) + 12 cm-es eltérés adódott.

Bejáratok

A barlang három bejárattal rendelkezik, melyek a 60 - 100 cm széles sziklaperemen, 16 méter magasságban nyílnak. Mindhárom bejárat természetes bejárat, azonban csak az első, ami réteglap menti kihullással keletkezett, vezet a barlang mélyebb részeibe. (2 sz. kép)

A másik kettő a forrásbarlang kivezető járatai voltak, néhány pár méter után törmelékben végződnek. (3 sz. kép)

A réteglap menti elválással kialakult bejárati nyílás 0,5 m vastag réteglap hiány mentén indul 2,2 m szélesen, majd 2 m után leszakadással ér be a kulcslyukszerű barlangjáratba.

A barlang jelenlegi, részletesen felmért hossza 55 m, jellege többszintes, hálózatos forrásbarlang. A jellemző szelvénytípusa az alagút és a kulcslyuk forma, lejtésviszonya változó.

Morfológiai elemek közül a kürtő, gömbfülke, mennyezeti csatorna (főtecsatorna), szinlőváyu megtalálható a barlangban.

A befogadó kőzethez kapcsolódó elemek

Sárgásfehér, tömött mészkő, tűzkőgumókkal.

A barlangba benyúló pirittelér a barlang falán kipreparálódott, a barlangi körülmények hatására átalakult.

Kitöltések

Szervetlen kitöltések, ásványok:

A barlangban a függőcseppkő, borsókő, cseppkőfolyás, mészkiválás megtalálható. Valamint az átalakult pirit a barlang oldalfalain és a főtén látható. A barlang fő kitöltése a barna erdei föld, ami a víz által került a barlangba.

Szerves kitöltés:

A talaj, a fák gyökerei benyúlnak a barlang egyes járataiba. A pókok, rovarok, valamint a denevérek lakják a barlangot.

Fosszilis növény és állat, valamint antropogén lelet nem került elő.

Klimatikus viszonyok

A barlangban csak időszakosan előforduló csepegő vizek vannak. A levegője jó, néha érezhető légáramlás is.

A barlang eredetileg száraznak mondható volt. A kitöltése szinte csak földnedves, a falak pedig szárazak voltak.

Azonban a kitöltés egy részének eltávolítása, megbolygatása, szűkületek átvésése után a klímája döntően megváltozott. Jelenleg a járatok falai nedvesek, a kitöltés kenődik, érezhetően nyirkos a levegő.

A Barnakő-barlang részletes leírása:

A barlang alapfelszereléssel könnyen járható, azonban a szűkületek a testesebb látogatóknak lekűzdhetetlen akadályokat jelentenek.

A bejáratot elhagyva, a réteglap menti elválásban haladva, két-három méter után egy sziklarézsű elé érünk (4 sz. kép), mely után a barlangjárat kulcslyuk formát vesz fel. A rézsün lecsúszva a járat kiöblösödik, elágazik, belmagassága eléri a 2 métert, szélessége pedig a másfél métert.

Balra, lejtős járat indul a bejárat irányába, majd két méter után egy gömbfülkében jelentős lejtéssel visszafordul a hegy gyomra felé, ahol pár méter után törmelékben végződik. Itt a mennyezeten apró borsóköves kiválásokat találunk. Az elágazásnál, a főjáratban, jobbra fenn a főtében 1 / 0,5 méteres örvényüstszerű bevágódás látható,

pókokkal és lepkékkel. (5 sz. kép) Továbbhaladva elérjük a 3. poligonpontot, ahol a szemben lévő sziklarézsűben előre, lefelé igen szűk járat indul. Fenn a mennyezeten két kis kürtő nyílik. A rézsűn felmászva, balra bekúszhatunk a szűk, lapító, átjáróba, (6 sz. kép) amin keresztül az Örvény-terembe érünk, mely a 2,5 m belmagasságával jelenleg a barlang legnagyobb fülkéje. A főte alatt 1 / 0,6 m "ablak" nyílik vissza az átjáróba szép oldásformákkal.(7 sz. kép)

A kitöltés eltávolítása után az aljzaton oldott bemélyedések és járatok váltak láthatóvá, valamint a kitöltés alatt 2-3 mm vastag puha mészréteg fedte a kőzetet. A terem az elnevezését az ide betorkolló öt járat miatt kapta. Továbbhaladva, a "Kuszodán" keresztül juthatunk a barlang belsőbb részeibe. Itt, a földes kitöltésen csúszva, balra egy nagyobb cseppkőképződményt láthatunk. (8 sz. kép) Mögötte kis becseppkövesedett kürtő indul a felette húzódó "Körfolyosó" járatrészbe. A Kuszoda végén levő szűkületen átpréselődve, mint egy teknőben hanyatfekve, érkezünk a "Körfolyosó" járatba, ahol a falakon már jól látható pirittelér nyoma. (9 sz. kép)

Itt a belmagasság 0,7 és 1,5 m között változik. Balra a járat egy gömbfülkében omladékos kitöltésbe kanyarodik. Jobbra továbbhaladva, néhány szűkületen át, visszaérkezünk az Örvény-terembe. Míg a járat középtáján a 9. poligonponttól, egy jól láthatóan réteglap elválással kialakult hasadék nyílik. (10 sz. kép) Ezen átkúszva juthatunk a Denevéres-fülkébe, majd innen a mégszűkebb átjárón keresztül a Földes-fülkébe, ahol a reménykeltő jelenlegi végpont is található. Az 1 m belmagasságú fülkében már jól megfigyelhető a pirit preparálódása a fehér, sárgásfehér kőzeten. (11 és 12 sz. kép)

A végpont egy szintén 40 ° dőlésszögű réteglapmenti elválás, melynek lapjain 1-2 cm-es barna bevonat látható. A 20 cm vastag, 1 méter széles és 3 méter hosszan belátható hasadékot 8-12 cm-es hófehér függőcseppkövek díszítik, melyek közt tenyérnyi nagyságú, csillámló, tarajos cseppkő is van. A hasadék ugyan járhatatlan, de alatta a föld kitöltésben boltíves, törmelékkel, földel teli csatorna indul 0,5 m átmérővel, melynek bejáratában félig eltemetve egy 40 - 50 cm -es, a Kuszoda járatrészben lévőhöz hasonló, cseppkőképződmény van. Mivel ebben a fülkében néha huzat érzékelhető, talán újabb részeket tárhatunk fel.

Felhasznált irodalom:

- Dr. Wein György: Az "Északi Pikkely" a Mecsek hegységben (Bányászati Lapok 1965. 6. sz.)

- Rónaki László Kutatási Jelentései (Rónaki László katasztere, kéziratban)

Mellékletek:

- 1 sz. Melléklet: 1:10000 topográfiai térképen a Barnakő-barlang helye

- 2 sz. Melléklet: Kevi László térképe a Barnakő-barlangról

- 3 sz. Melléklet: A Barnakő-barlang térképe

- 4 sz. Melléklet: fénykép : 1 sz.: A felhagyott kőbánya réteglapjai
  2 sz.: A Barnakő-barlang 1 számú bejárata
  3 sz.: A Barnakő-barlang 2, 3 számú bejáratai
  4 sz.: Bejárat utáni járatrész
  5 sz.: Örvényüstszerű bevágódás a főtében
  6 sz.: Lapító szűkület az Örvény-teremhez
  7 sz.: Oldásformák az Örvény-teremben
  8 sz.: A Kuszoda
  9 sz.: A Kuszoda becsatlakozása a Körfolyosóba
  10 sz.: Átjáró a Denevéres-fülkébe
  11-12 sz.: Földes-fülke kipreparálódásai
  (A fotókat készítette: Glöckler Gábor)

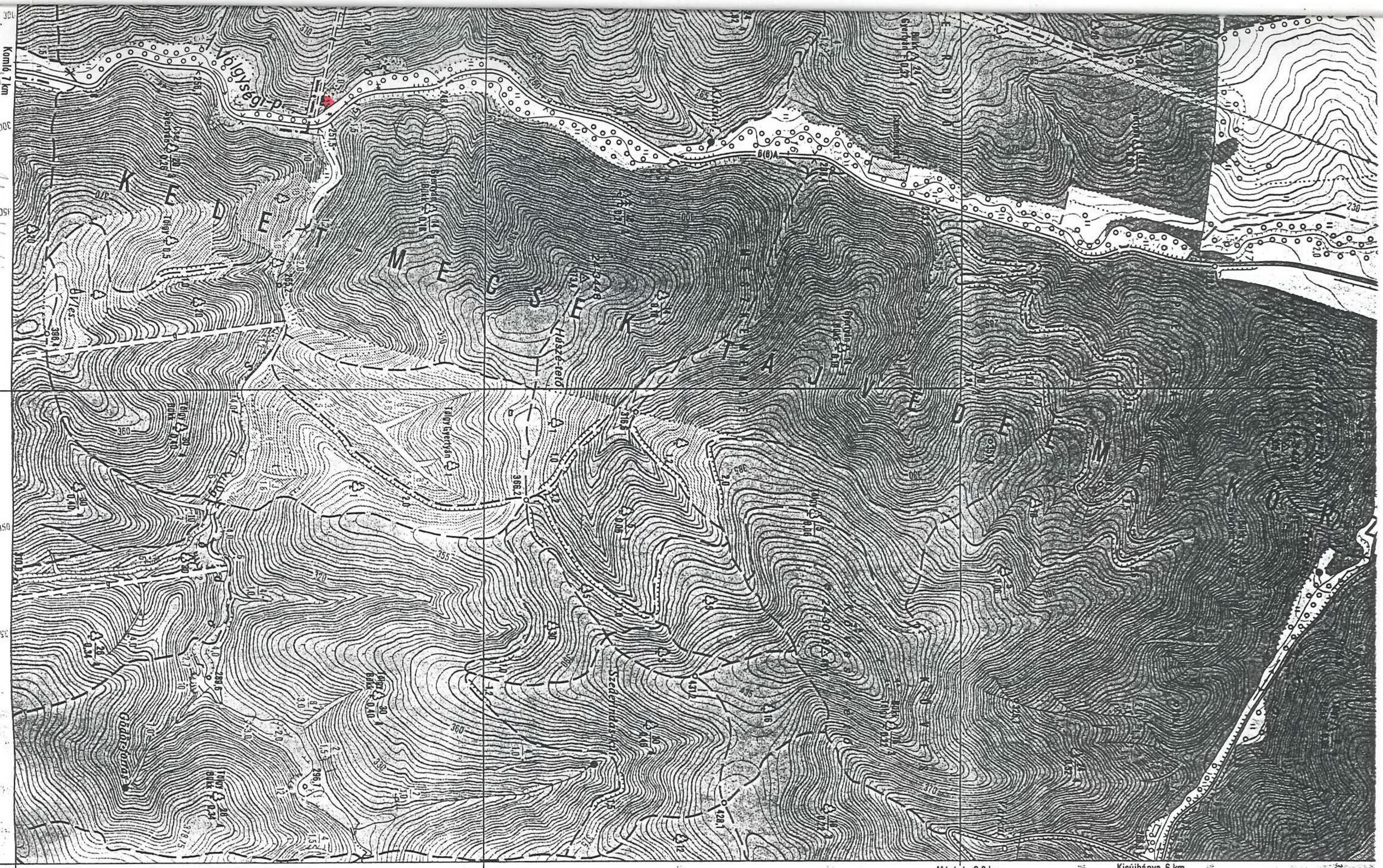
Kamló 7 km
Völgységi-p.
KEDETMECSEK
Hajszálerő
Szédítő-p.
Tálay-tyerján
Gábor-oszlop
Márévár 0,2 km
Kisújbánya 6 km
Hosszúhetény
Magyarcsrcsny
96
97

Kevi László: Délduna-völgyi barlangok (kézirat 1955-56) p. 13. 3.3sz. Barnakő-barlang

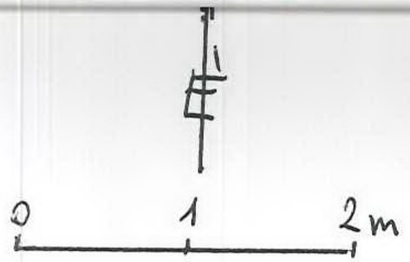

I Felülnézet

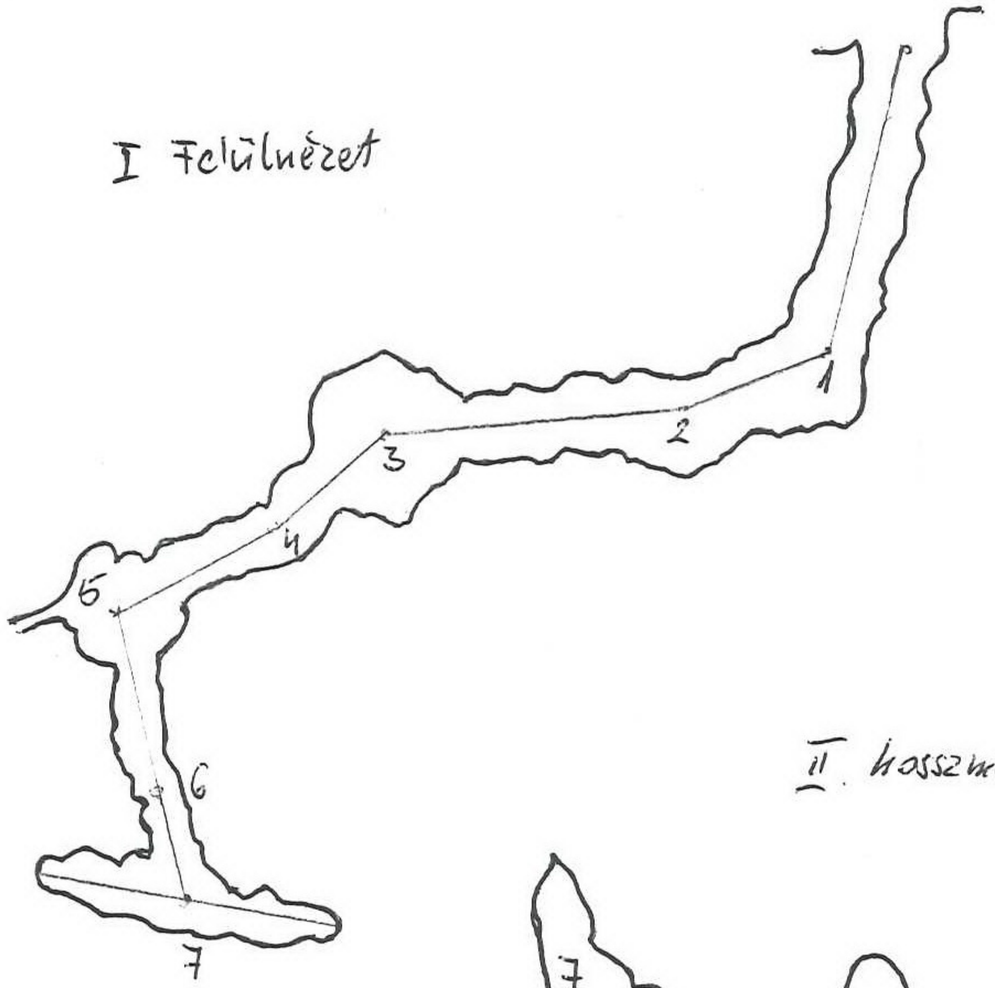

II. hosszmetszet

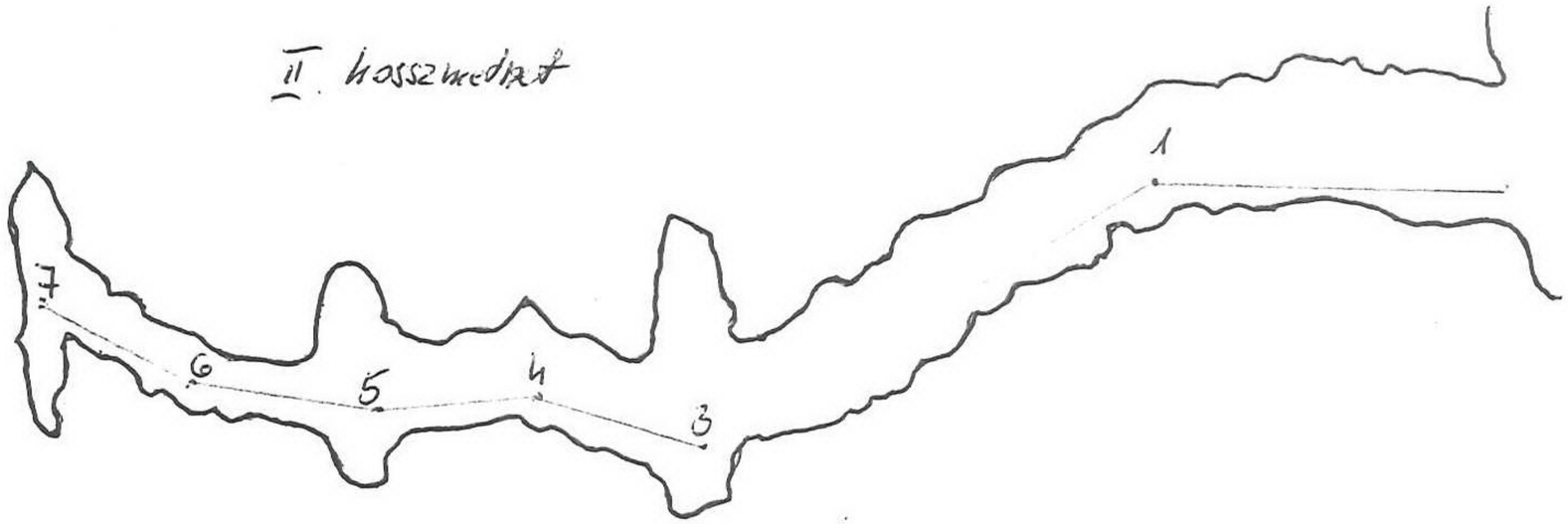

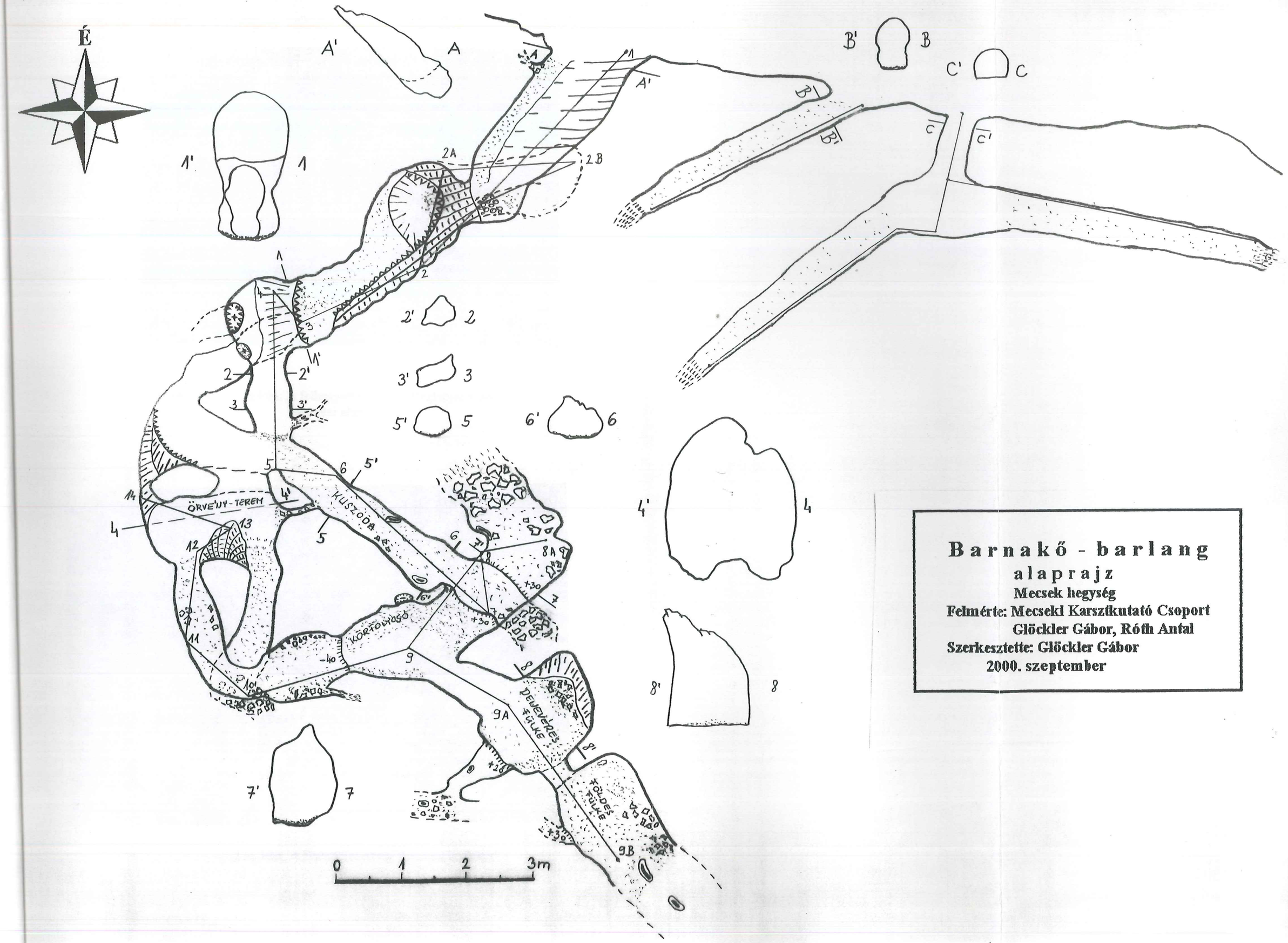

Barnakő - barlang

alaprajz

Mecsek hegység

Felmérte: Mecseki Karsztkutató Csoport
Glöckler Gábor, Róth Antal

Szerkesztette: Glöckler Gábor

2000. szeptember

4 sz. Melléklet: 1 sz kép: A felhagyott kőbánya réteglapjai a barlang bejáratai alatt

2 sz. kép: A Barnakő-barlang 1 számu bejárata

3 sz. kép: A Barnakő-barlang 2, 3 számú bejáratai

4 sz. kép: Bejárat utáni járatrész

5 sz. kép: Örvényüstszerű bevágódás a főtében

6 sz. kép: Lapító szűkület az Örvény-teremhez

7 sz. kép: Oldásformák az Örvény-teremben

8 sz. kép: A Kuszoda

9 sz. kép: A Kuszoda becsatlakozása a Körfolyosóba

10 sz. kép: Átjáró a Denevéres-fülkébe

11 sz. kép: Pirittelér a Földes-fülkében